

הדרך שלאחר השואה

בין תחייה — תהייה — וטמיעה

נפתלי לביא

כבסיס לדיון. רק אז ניתן לעמוד על הלכּי-הרוח האמתיים הרווחים בקרב בני הדור הצעיר שלנו, בבתי ההורים, בקמפוסים האקדמיים ובכל מקום ואירוע המשמשים אכסניות לצעירים אלה.

הבורות המדינית בכל הנוגע לבעיות ישראל והעם היהודי השלטת בקרב הדור הצעיר הלא-יהודי ראויה להערכה מיוחדת. במסגרת מצומצמת זו נתייחס רק לבנינו ובנותינו — הדור הצעיר שלאחר המבול — אשר שמעו וקראו על השואה מפי הוריהם, מוריהם ומנהיגיהם, ובהם גם כאלה שהוריהם עצמם שרדו כאודים מוצלים מאש והפקידו בידי צאצאיהם את לפיד המורשה שנשאו עימם אל התופת וממנה. באלה האחרונים אנו נוטים לראות את השאור שבעיסה; הגרעין הקשה שאת מחויבותו הלאומית ודביקותו בערכים יהודיים קשה לפצח. הנטל הרגשי שהורישו להם הוריהם והרצון החזק להוכיח איתנות רוחנית ושלמות נפשית כיהודים בעלי הכרת ערך-עצמי צריכים היו לעשותם עמידים בפני סערות-הנעורים הדינאמיות שמסביבם ופיתויי חברת-השפע וההישגיות שבה הם גדלים. מתברר שגם מקרבם נפלו ונופלים קרבנות למולך. ההתבוללות, שראשיתה, ולעיתים סופה, נשואי-

במסעותי מזה שלוש שנים בערים ובקהילות שבארצות הברית, כדי להשמיע את דבר המדינה ולשמוע את דברי המקשיבים ולהגיב עליהם אני תר בדרך כלל אחרי הפנים החדשות של בני הדור הצעיר. ואכן במיפגשים עם הצעירים הללו, מבני עמנו ומבין אלה שאינם מבני בריתנו, ישנה תמיד החווייה של הדו-שיח הער, החריף, אשר לעיתים גם גולש לעימות לא-נעים. בני תשחורת אלה, ברובם תאבי דעת ולפעמים גם שנוני לשון, מרשימים במבט ראשוני את בן שיחם הקשיש מהם, הממוסד בעיניהם, בכובד ראש שלהם, כטרודי שעה ומתקני עולם. במבטם הצעיר והחד הם מרחיקים ראות ליבשות רחוקות ולמדינות לא מוכרות ובוחנים בעינם הביקורתית כל פגע וכל תקלה, כאילו זה עתה באו לעולם ובכוחם, שלרוב אינו אלא הבל פיהם, ניתן להסיר מכשלות אלו מדרכם של בני האדם בכל אתר ואתר. המתמידים והקולניים בחבורת אידיאליסטים צעירים אלה הם בדרך כלל מבני עמנו ובהם כאלו שידיעה ממשית על עמם, ארצם ותרבותם — אין להם. כעבור שעה — שעתיים, ולעיתים אחרי שבועות מספר, נוצרת הבנה כלשהי. „הקרח מתחיל להישבר“ והדו-שיח שהחל כאילו בין מחנות עוינים זה לזה לובש צורה של ויכוח ענייני תוך מציאת מכנה משותף

בנישואיה לצעיר לא יהודי מבני מקום מגוריה בטקסאס, הרי שהסכנה היא ממש בפתח, וייתכן אף שהיא מעבר למפתן פנימה. האם מקרים אלה משקפים נאמנה את הלכי הרוח בצבור צעיר זה? חלילה. יש לקוות שמקרים אלה הם בודדים. אך הסלחנות בה הם נתקלים, היא המגבירה את הסכנה ומאיצה את התהליך. משלימים עם התופעה הזאת אלה שאין כוחם להתמודד עימה רעיונית ואינטלקטואלית ובאין ברירה סולחים לצעירים שנתפסים לה.

ההנהגה הרוחנית במידה והיא קיימת בתפוצה זו — בה הם רואים את בבל העשירה אוצרות רוח וחומר מול ירושלים ששליחיה מתדפקים על פתחיה — אינה נותנת את דעתה לרבבות הצעירים שהם מעבר לגיל חינוך תיכון ואינם בין כתלי המוסדות היהודיים לזרמיהם השונים. אלה המבלים תקופות לימוד והכשרה במוסדות אקדמיים בתפוצה עולים פעם בפעם לירושלים, ולעיתים לצמיתות, כדי למלא מצבריהם ולרענן ידיעותיהם. אך מה על הנושרים מכאן ומכאן, שמגיל 17 לא באו במגע עם ערכים יהודיים כלשהם. לגבי צעירים עלה מקומה המרכזי של ירושלים בחיי היהודים אינו מעלה ואינו מוריד. במידה וזיקתם היהודית חורגת מהצורך להשתייך חברתית לבית הכנסת או למועדון היהודי, הרי הם רואים בירושלים את המוקד הלאומי באופן הטבעי ביותר. אך מה מספרם של אלה הצעירים בתפוצה היהודית בארה"ב? רובם של המזדהים

התערובת וחינוך הילדים שלא כיהודים.

שלא כבני גילם, ילדי משפחות יהודיות שהיו בטוח בטוח מזירת האסון באירופה, חשו בני השרידים את פעמי התחייה. פעם בפעם הם שומעים את הוריהם מספרים בסיפור יציאת אירופה שרק במקרה נסתיימה בחופי המבטחים של אמריקה, במקום שיגיעו לארץ המובטחת עליה חלמו בשעותיהם הקשות ביותר שאחר ייאוש. הם, ההורים, חיים את התחייה הלאומית הזאת ומתקשים להשיב לשאלה המנקרת בהם: מה מעשיהם בניכר, לאחר שטעמו את טעמה של הגלות ושתו מכוס-התרעלה עד תומה? הפיצוי של חיי רוחה בתפוצה נוחה אינו מספק ואינו עונה לתהייתם על עצמם. אך כל עוד הם תוהים ואינם שאננים עם עצמם, מובטחת שרידותם היהודית גם בתנאי רוחה אלה. לא כן בניהם ובנותיהם, ומכל-שכן בני-גילם שאינם מתבוננים בצלקות הוריהם. הללו בוחנים את מקומם בחברה המקומית, שברובה המכריע אינה יהודית, תוהים על זהותם ואינם בטוחים בעתידם היהודי.

אם ישנם ספקות לגבי סכנת הטמיעה האורבת לבני הדור הזה די להיזכר בכנס ראשון מסוגו שקיימו בני הדור השני של שרידי השואה בחודש מאי האחרון בניו-יורק. כאשר נערה יהודיה, בת אם ואב יהודיים ששניהם ניצלו מהכבשן, קמה באחת הסדנאות של הכנס ומכריזה על הצורך להשתלב בחברה המקומית לפי הדוגמה שהיא עצמה הביאה,

בימי הבראשית של קיום המדינה קיוונו ואף בטחנו שהנה מציון תצא תורה ודבר ה' מירושלים. ההתחדשות היהודית במסגרתה הממלכתית הישנה-חדשה הדהימה את העולם; רחוקים כקרובים. הנכון הוא שעד היום, שלושים ושש שנים מאז היווסדה, מהווה מדינת ישראל מוקד מרכזי ותוסס של היצירה היהודית בכל ענפיה; הדתיים, התרבותיים, האמנותיים, המדעיים, החברתיים, המדיניים ומכורח המציאות – אף הצבאיים.

האין בכל אלה כדי להפרות מחשבה ודיון בכל חברה וקהילה יהודית באשר הן אי-שם בעולם? המוקד בירשלים קיים ואין לו תחליף. גם התפוצה היהודית קיימת היכן שהיא ישנה ואין לה תחליף מבחינת הביקוש המצוי לתורה מציון. אולם, כמו בתחומי המשק והכלכלה – בה מצטיינת ישראל בפיתוח ובייצור ומתקשה בארגון השיווק, כך גם בתחום הרוח, היא שקועה ביצירה, אולי לא מספקת, ונכשלת בהפצת מעיינותיה חוצה.

כיהודים משוחררי מחויבות לאומית, אינם מצפים להשראה נפשית מירושלים כשם שאינם נזקקים להדרכה רוחנית ממנהיגיהם ומוריהם בקהילותיהם. המחדל של אבדן דרך ללבות הדור הזה משותף לירושלים ולגולה כאחת, שבשתיהן לא קם העוז להתמודד עם האתגר זה.

רואי שחורות מציירים תמונה קודרת של הצטמקות הקהילה היהודית בתפוצה הגדולה. אולם, גם אלה השואבים עידוד מריבוי בתי אולפנא של חרדים ומהתענינות אינטלקטואלית גוברת ביהדות וערכיה אינם יכולים אלא להתנחם בהקפאה, אך לא בגידול. אמנם לא נס ליחה של היצירה היהודית בתפוצה, אך מסגרותיה וממדיה הולכים ומצטמקים והאיכות המועטת המתקיימת בה אינה יכולה לאזן את הדילדול של הכמות.

יש התולים תקוות בישראל שתתן אור ליהודים, שהרי הגויים אינם מעוניינים בו. והשאלה היא; האמנם רוצים היהודים באור מציון?

